

Overweging 10 augustus 2014 de wanhoop nabij

Lezingen: Jona 2, 1-11; Romeinen 9, 1-5; Matteus 14, 22-33.

(jesus is aan onze wanhoop nabij wanneer we denken ten onder te gaan en het geloof verliezen)

Soms probeer ik me wel eens voor te stellen hoe mijn leven er uit zou zien wanneer ik niet zou geloven. Hoe ik zou denken, hoe ik naar mensen zou kijken, naar de wereld en naar de geschiedenis. Waarop ik mijn keuzes zou baseren. Maar ik kan het me niet voorstellen. Ik begrijp ook niet zo goed waar mensen die zeggen "nergens in te geloven" de basis voor hun keuzes vinden. Afgezien nog van de vraag of het mogelijk is om te leven zonder ook maar in iets te geloven. Het verst kom ik nog met mensen die een door humanistische waarden gestuurd leven hebben.

Dit houdt op geen enkele manier een waardeoordeel van mijn kant in. Ik ken heel veel mensen die goed en verantwoordelijk leven en die niet in God geloven. Velen van u zullen dat herkennen in hun kinderen en kleinkinderen. Ik verwonder me alleen, ook over mezelf, omdat ik niet zonder geloof kan en nooit zonder vormen van geloof ben geweest. Ben ik dan een mens van geloof? Ik hoop het. Heb ik een groot geloof? Ik weet het niet. Wat de aard van je geloof is blijkt maar wanneer het op de proef wordt gesteld. Geloof is nooit zomaar goedgegelovigheid. Het is een door het leven beproefd en gelouterd geloof. Van zijn naïveteit ontdaan en volwassen geworden.

Vandaag horen we verhalen over gelovige mensen die op de proef worden gesteld. Een profeet en een leerling, twee verschillende gestalten van getuigenis.

We kennen het verhaal van Jona in de "wallevis" en associëren die twee ook altijd met elkaar. Maar wat de rest van het verhaal betreft en de betekenis ervan dat is nog iets anders. Jona is eigenlijk een ongehoorzame profeet. Jona wordt door de Eeuwige geroepen om naar Nineve te gaan om de stad te redden van de ondergang, maar hij beweegt zich juist weg van Nineve en weg van God. Het is wrang dat op dit moment in de geschiedenis het gebied van Nineve, tegenover Mosoel aan de Tigris, ook nood zou hebben aan een profeet om het te redden uit de handen van Isis. Maar goed, Jona gaat in tegenovergestelde richting van waar God hem toe roept. Niet omdat hij niet in God gelooft, maar omdat hij weet dat God zich toch wel over Nineve zal ontfermen en hij niet als woordvoerder van God wil optreden. Hij gelooft niet in zichzelf, niet in het belang van zijn taak. Hij wenst geen schakel te zijn in de relatie tussen God en de Ninevieten. Hij verliest daarbij een belangrijke dynamiek in de relatie tussen God en mensen uit het oog. Natuurlijk zal God zich ontfermen, maar het is voor de mensen wel belangrijk dat zij weten dat God zich ontfermt heeft. Jona moet daarvoor zorgen. Het optreden van een profeet zorgt ervoor dat mensen hun eigen geschiedenis zien in het licht van het verbond, in het licht van Gods verhaal met mensen.

De Ninevieten moeten zich bewust worden van hun ongerechtigheid en zich bekeren, zodat de barmhartigheid van God ook gevoeld en ontvangen kan worden. Zonder inzicht en bekering treedt er geen verandering in het gemoed van de Ninevieten op. Van die taak begrijpt Jona kennelijk niets. Daarom beweegt hij zich in de verkeerde richting en brengt daardoor anderen in problemen en komt ook zelf steeds dieper in de ellende. Hij belandt in het water van de zee en wordt opgeslokt door een grote vis. Met flarden van psalmen (psalm 22 en 69 bijvoorbeeld) wendt hij zich tot de eeuwige om uitredding en de vis werpt hem op het droge waarna hij omkeert en de weg naar Nineve gaat. Jona maakt nu zelf de beweging door van inzicht in zijn heilloze weg, van omkeer, en ervaart daarin Gods barmhartigheid.

Het verhaal van de leerling gaat over Petrus. We kennen Petrus als impulsieve man, vol vertrouwen, die soms zijn hand overspeelt. Zijn geloof is spontaan, gul en hartelijk. Wanneer Jezus hem uitnodigt om over het woelige water naar Hem toe te komen, aarzelt Petrus niet. Maar midden in de golven zinkt hem de moed in de sandalen en in wanhoop wendt hij zich tot Jezus: "Heer redt mij". Hij leert hier wat het betekent om te zeggen: "Heer, ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp". Zo herkenbaar voor ieder van ons wanneer de golven van het leven ons dreigen te overspoelen en we de wanhoop nabij zijn. Wanneer we eraan twifelen of we het wel redden, of we de situatie waarin we verkeren wel te boven komen. Dan is het moeilijk om te blijven vertrouwen en te geloven dat je niet ten onder gaat. Te geloven dat Jezus onze wanhoop nabij is en zijn hand reddend uitstrekt wanneer wij onze hand uitstrekken naar Hem. Dat we dan niet in het luchtledige grijpen, maar worden opgevangen, vastgehouden, opdat we niet verzinken.

Zowel Petrus als Jona maken hier een geloofsontwikkeling door en leren dat ondanks hun twijfel en eigenzinnigheid God nabij is aan hun wanhoop. God wil immers niet de ondergang van zijn mensen, maar dat zij leven hebben en wel in overvloed.

En dat is dan ook de diepere betekenis van de beide verhalen, zeker ook doordat zij bij elkaar geplaatst zijn. Er zijn verschillende manieren waarop je de verhalen kunt lezen en ze hebben meerdere lagen van betekenis. Er zitten elementen van bekering in. Openbaringselementen met betrekking tot de macht van God en diens vermogen om de natuurkrachten te bevelen. Je kunt ze lezen als wonderverhalen. We kunnen ze ook lezen als verhalen die een diepe betekenis hebben voor ons eigen leven. Openbaringsverhalen die iets onthullen van het mysterie van Gods liefde. Een liefde die, zoals gezegd, gericht is op leven. En zo willen ook wij ernaar kijken.

Twee keer wordt in het Matteusevangelie verwezen naar Jona. Eén keer voor het verhaal van de storm op het meer en één keer erna. Het geschiedt in antwoord op de vraag naar een teken. Mensen vragen Jezus om een teken dat zijn onderricht en zijn optreden moet legitimeren. Hij moet zich verantwoorden. Terwijl Hij zelf een sprekend teken is en zijn daden en woorden tekenen zijn van Gods werking in Hem. Zelfs zijn directe leerlingen begrijpen niet precies wat en Wie hij vertegenwoordigt. Op die vraag zegt Hij dan ook: "jullie zijn verdorven, jullie vragen nog om een teken, maar jullie ontvangen geen ander teken dan het teken van Jona". Het verhaal over de lotgevallen van Jona wordt door Jezus dus als een teken gezien. En daarom lezen we ook het verhaal over Petrus als een teken.

Beide verhalen verwijzen naar wat er in Jezus wordt geopenbaard. Het incident met Petrus en het verhaal van Jona vormen, naast al het andere waar het ook over gaat, een verwijzing naar de verrijzenis, de overwinning van Gods liefde over de dood, het teken van zijn ultieme trouw. In sprekende beelden wordt duidelijk gemaakt wat die trouwe liefde bewerkt.

Water is altijd een dubbelzinnig symbool. Het is bron van leven, maar verwijst ook naar de dood. In de Schrift verwijst het naar de torah, maar ook naar het sterfelijke leven. Jezus gaat bij zijn doop in het water van de Jordaan en staat eruit op als teken van zijn onderdompeling in het sterfelijk menselijk leven en zijn opstanding; water wordt veranderd in wijn, sterfelijk leven in onsterfelijk bestaan.

Jona moest de Ninevieten oproepen tot bekering, opdat zij de weg ten leven zouden gaan. Maar zelf gaat hij de andere weg, hij gaat onder in het water, de dood, en in de onderwereld, de vis, maar wordt gered en door de onderwereld uitgespuwd, terug in het

domein van het leven. Gestorven, begraven, nedergedaald ter helle en de derde dag verrezen uit de doden.

Petrus is als de dood dat hij ten onder gaat in de golven. Alsof met de wateren des doods alles voorbij is. Maar aan de rand van de dood en de wanhoop staat de Levende die uit het water, de dood, is opgestaan om hem tevoorschijn te trekken, zoals Hij ook Lazarus uit het graf tevoorschijn haalt. En zoals Hij zelf uit het graf tevoorschijn wordt gehaald.

De verhalen vertellen ons dat Gods liefde niet stopt bij de poort van de dood, dat zijn trouw verder reikt dan het graf.

Waar wij geen uitweg zien baant God een weg naar leven. Waar wij dreigen ten onder te gaan reikt Hij zijn reddende hand, waar we in het duister van de dood verloren dreigen te gaan, trekt Hij ons op de kust van het leven.

In de zogenoemde wonderverhalen van het evangelie wordt precies dit wonder van Gods liefde geopenbaard. Jezus zelf is de levende getuige van dit wonder.

De verhalen openbaren ons wie en wat we zijn in Gods liefde, zij stellen ons leven in zijn licht en maken duidelijk waartoe we bestemd zijn. Zij veranderen angst in hoop, twijfel in vertrouwen, wanhoop in geloof. Niet als een wonderverhaal, maar door de gang van ons bestaan, door ons op het water te wagen en tot onze verrassing en vreugde te merken dat op het diepste punt er die hand is die ons redt. Amen.